

הלכות פסח סימן תמה

ביאורים ומוספים

86) וכשמחזיר לו, כתב הרמ"א לקמן (סי' תרנח ס"ה ובשעה"צ שם ס"ק כה) שצריך לחזור ולהקנותו לנותן, ואם לא עשה כן, לא נתקיים התנאי, וכן כתב בביה"ל שם (סי' ד"ה אינו מחזור). ואף אם החזירו סתם, כתב בשעה"צ (שם) שלא נתקיים התנאי, אם לא באופן שיש לחלות שכונתו להקנותו לנותן. והוא שלא כדברי הקצות החושן (סי' רמא ס"ק ד) שכתב שלמרות שמתנה על מנת להחזיר קנויה למקבל באופן מוחלט, מימי אינה קנויה לו אלא לזמן שנקבע, ואינו צריך לחזור וליתנה במתנה לנותן (וכתב שם, שדברים אלו הם דלא כהרא"ש והריטב"א).

ואם נאמדה או נשרפה המתנה קודם שהחזירה, כתב המשנ"ב לקמן (סי' תרנח ס"ק טו) שדעת רוב הפוסקים שלא מועיל שיחזיר לו דמים, ונתבטל התנאי, אכן, בביה"ל שם (סי' ד"ה אפילו) כתב שיש פוסקים שאם החזיר לו את דמיה נתקיים התנאי, וכמו שכתב הקצות החושן (סי' רמא ס"ק ז) (וראה בביה"ל שם פרטי דינים בזה).

ואם לא החזיר את המתנה והיה צריך הנותן לבא ולקחתה ממנו, הסתפק בביה"ל לקמן (שם ס"ה ד"ה והאחרון) אם באופן זה נחשב הדבר לקיום התנאי גם אם כשכא לקחתה אמר לו הנותן שהוא מחזיר לו במתנה, וכתב שם, שנראה שדבר זה תלוי בטבעו של הנותן ובקפידתו (וראה בספר פתחי חושן בדיני קנינים פט"ו הע' קח).

87) וכן המליח לנכרי את חמצו החזיר לו הנכרי לאחר הפסח את גוף החמץ שהלוח לו, כתב לקמן (סי' תנ ס"ק א) שיש אוסרים לאוכלו לאחר הפסח ויש מתירים, וסיים שם, שכיון שהנכרי מחזיר לישראל את אותו החמץ שהלוח לו, הרי זה נראה לבני אדם כחמצו של ישראל שעבר עליו הפסח, ויש להחזיר שלא לאוכלו לאחר הפסח (וראה בשעה"צ שם ס"ק ג).

[שעה"צ ס"ק נח]

כמו בעלמא שאין הנזיל עובר (88) וכו', שְׁהָרִי מִדְּעָתוֹ נֶמֶן לוֹ⁸⁹. ומימ אף שלא עבר הנזיל על יבל יראה, כתב בביה"ל לעיל (ד"ה חמץ של ישראל) שאסור לו לאכול חמץ זה לאחר הפסח כדון חמץ שעבר עליו הפסח, אנגם בעיניו שהגזלן הוא נכרי, צידד שם שמותר לאכול חמץ זה לאחר הפסח (וראה מה שכתבנו שם).

89) ואם השתמש הנכרי במתנה קודם הזמן שהיה צריך להחזירה, כתב החו"א (ח"מ ליקוטים סי' יג ס"ק יח ד"ה ברא"ש) שדעת הרא"ש שהוא נהיה גזלן, שהרי השולח יד בפקדון הרי הוא גזלן (כמבואר בש"ע ח"מ סי' רצב ס"א), ודעת ר"י שכיון שנתן לו רשות להשתמש בה אין בדעתו לתובעו מדין גזלן.

[ביה"ל ד"ה בדבר מועט]

שהוא מקנה לו אפילו באמרו מהקנינים וצ"ל כ' כקלם⁹⁰. ובטעם הדבר כתב בשו"ת דברי מלפאל (ח"ד סי' כד ס"ק עז), שיש לחוש שדעת הנכרי לקנות דוקא בכל הקנינים, ואם אחד מן הקנינים לא מועיל תבטל כל הנכירה.

[משנ"ב ס"ק עב]

ר"צ לומר, שישקת חמץ הנכרי בסך מאתים אף-על-פי שאינו צריך לקח אלא בקמחה⁹¹.

91) ואף שהנכרי מבין שכל כוונת ישראל במכירה זו אינה אלא כדי להינצל מאיסור חמץ, ביאר הערוך השלחן (סט"ו-טו) שאין זה הערמה ומותר, כיון שמוכרו לו במכירה גמורה.

המשך במילואים עמוד 14

[משנ"ב ס"ק יט]

אכן אם לפי מנהג הסוחרים לקנות בקסף, מצד הפרי-מגדים להקמיר גם כדון הראשון⁸¹.

81) וכן אם קנה נתן לנכרי שיק על כך, דעת הגרי"ש אלישיב (מכירת חמץ כהלכתו פט"ו הע' ז) שנחשב הדבר לקנין סיטומתא ויש להחזיר בהמץ שלא להשתמש בו לאחר הפסח.

[שעה"צ ס"ק נה]

אם היא שקנה לו ט' שקלא⁸².

82) ובטעם הדבר שמוותר להשכיר לנכרי להחזיק שם חפציו וכו', כתב בשו"ת דברי מלכאל (ח"ד סי' כב ס"ק ט ד"ה והנה) שבאופן זה אינו מרבה עליו דיורים [וכדמשמע בש"ע (ח"מ סי' שטו ס"א)], ועל דעת כן משכירים, שיוכל השוכר לפעמים לתת רשות לאחר להחזיק דבר מה בביתו כדרך הסוחרים.

ומשמע שבאופן זה אין צורך לבקש רשות על כך מהמשיב, ואף אם יש סעיף מפורש בחוזה השכירות שלא להשכירו לאחר, דעת הגרי"ש קרליץ (חוט שני פסח פ"ח ס"ק ב ע"מ קט) שאין הכוונה אלא שלא להשכירו לאחר לדור שם, אבל להניח שם חפציו מותר, אכן, בשו"ת שיבת ציון כתב, שאם יש באפשרותו של השוכר לבקש על כך רשות מהמשיב, ראוי לעשות כן.

[משנ"ב ס"ק כ]

קנין לאחור הפסח⁸³.

83) ובשאומר לו על מנת שתחזירנה ולא קצב לו זמן, כתב הרמ"א (ח"מ סי' רמא ס"ו) שיוכל המקבל להחזירו מתי שירצה, אלא אם כן אמר 'על מנת שתחזירנה לי' והוא דבר שהנותן נצרך לו, כגון אתרוג לצאת בו, וכמבואר במשנ"ב לקמן (סי' תרנח ס"ק טז) (וראה בביה"ל שם (סי' ד"ה לאחור) פרטי דינים בזה).

ואף אם קצב לו זמן, וקדם שהגיע הזמן שצריך להחזירה אמר הנותן 'הריני כאילו התקבלתי', כתב לקמן (סי' תרנח ס"ק טו) ובשעה"צ שם (ס"ק יט) לענין הנותן לולבו לחבירו על מנת להחזירו, שמתנתו מתנה, משום שמהל על תנאו (ורמו לזה בביה"ל (ד"ה לא מהני)).

[משנ"ב ס"ק כא]

אם נתקיים התנאי⁸⁴ וכו', משום תמך דחמץ⁸⁵ וכו', אם נתקיים התנאי ששהחזירו⁸⁶ אם מתר, נתקלו האחרונים בזה⁸⁷.

84) ואף אם לא נעשה התנאי כמשפטי התנאים המבוארים בש"ע (אה"ע"ו סי' לח ס"ב), כתב הקצות החושן (ח"מ סי' רמא ס"ק ט) שחייב המקבל לקיים את התנאי (ואם עשה תנאי שאי אפשר לקיימו, ראה ערוך השלחן (ח"מ סי' רז ס"ד) וביה"ל לקמן (סי' תרנח ס"ו ד"ה אינו)).

85) וביאור הדבר כתב בשעה"צ לקמן (סי' תנ ס"ק ג), שכיון שאינו נתן את החמץ לנכרי אלא על מנת שיחזירו, אין זה נראה לבני אדם כחמצו של הנכרי אלא של ישראל (וראה ביה"ל (ד"ה לא מהני)).

ומשמע שבלא זה יהיה מותר אף לכתחילה לעשות כן (ראה ביה"ל (ד"ה לא מהני)), ואף שיש לאסור משום שהישראל רוצה בקיומו של החמץ (שהרי אם יאבד החמץ באונס פטור הנכרי מלשלם, כמבואר בש"ע (ח"מ סי' רמא ס"ח)) וכדלקמן (סי' תנ ס"ק כד), כתב בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' קטז ד"ה ולפענ"ד) שאין איסור רוצה בקיומו אלא באופן שיש לישראל רווח מקיום החמץ, אבל בענינו שאין הישראל רוצה בקיומו של החמץ אלא כדי שלא יפסיד, מותר.

מילואים הלכות פסח סימן תמח המשך מעמוד קודם

הגרי"ח קרליץ (חוט שני פסח פ"ח סי' ב עמ' קה) שאדם פרוי יש לו להחיל את מחיר החמץ בבעשרה אחרים ובעל עסק די לו להחיל בחמשה אחר, ובשכמות הסחורה שקונה הנכרי מכולם היא גדולה, יתכן שאין צורך להחיל ביותר מאחת אחת, כיון שגם רוח של אחת אחד הוא סכום ניכר.

65) כונתו, שהרמ"א שם (סי') כתב שבאופן של זקיפת מלוח מועיל קצת בסוף גם אם המוכר מחזיר אחרת המעות שהקונה נשאר חייב לה, ובטעם הדבר כתב הסמ"ע שם (סי' יג), שבאופן זה אין המוכר מחזיר אחר מעות המקח אלא אחר מעות המלוח.

ומשמע מדברי הכה"ל שאין לחוש לדברי השו"ע הרב (סי' וי"ב ובסידורו המובא בסוף שו"ע הרב) שכתב להחזיר כשיש הרשונים שאין מתעלה זקיפת מלוח, ויש לעשות ערב קבלן על שאר המעות כדי שלא יהיה למוכר שום עסק עם הנכרי, וכן כתב השו"ע חמד (מערכת חמץ ומצה סי' ט אות י ד"ה במכירת ד"ה שוב) שגראה מכמה מגדולי הדורות שלא חשו לדבריו וכתבו שדי בזקיפת מלוח (נראה שם שהאריך לפלפל בדבריהם), וכן כתב בשו"ת דברי מלכ"א (שם סי' קח) שאין לחוש לכך, וכן הנהגה כוונתו לבר מהנהגתו על פיו (חוט שני שם עמ' קד).

ולענין המוכר בהמותיו לנכרי כדי להיבצע מאיסור שבינת בהמתו, כתב בשו"ע לעיל (סי' רמ"ו סי' לא) שהטוב שבכל ההיתרים הוא שימכור לנכרי את הבהמה במכירה גמורה, ויתן לו הנכרי דמי קדימה, ואת שאר המעות יזקוף במלוח, ואת הבהמות שמכרו לו יעשה הנכרי אפיקותיו על מלוח זה, כדי שיהיה הישראל בטוח על מעותיו.

66) ובטעם הדבר כתב השו"ע (הוי"מ סי' ר ס"ז), שבלא פסיקת דמים אין דעת שניהם סומכת, כיון שיתכן שלא ימעו להסכמה על סכום המכירה, ומשום כך דבר שדמיו ידועים, כתב שם שאין צורך לפסוק את דמיו.

67) וראוי לכתוב שאת ג' הבקאים יבחר הרב המוכר, ובטעם הדבר כתב בשו"ת דברי מלכ"א (חיד סי' כד סי' נב) שאם זה יהיה תלוי גם בדעת הנכרי, יתכן שלא יגיעי הרב והנכרי להסכמה על היותם של הבקאים ותבטל המכירה, ומימי אף אם לא כתבו כך, כתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"א סי' ק) שאין לפקפק על המכירה.

68) וכן המקומות שבהם נמצא החמץ, כתב בשו"ת דברי מלכ"א (שם סי' לט) שבאופן שמוכר לנכרי רק חלק מהחזר שבו מונה החמץ, יש לו לפרט בשטר באיזה צד נמצא חלק זה של החזר כדי שיהיה המקום מסוים, ואין די לכתוב בשטר שהוא מוכר את מקום החמץ, כיון שלפעמים הוא יכול מאיזה סיבה להחזיר את החמץ ממקומו ושוב אין המקום מסוים. ומטעם זה כתב בשו"ת אגרות משה (שם ד"ה ובדבר), שגם יש לכתוב בשטר את כתובתו המדויקת של המוכר כדי שיהיה המקום המכור מסוים.

ומי שיש לו טורח לפרט את כל המקומות, דעת הגרי"ח אלישיב (אשרי האיש ח"ג פ"א אות ב) שיכול הוא לסמן את כל המקומות שברצונו להשכיר ולכתוב בשטר ההרשאה שהוא משכיר לנכרי את כל המקומות המסומנים, אמנם מקומות שאינם מסומנים בשעת כתיבת שטר ההרשאה אלא רק בשעת המכירה, דעתו שם (סי"א) שיש לדון אם יחול עליהם מניין השליחות, כיון שהם אינם מבוררים בשעת מניין השליחות, ובדעבד יש לסמוך על כך שיתנו לשליח כח ההרשאה להשכיר אף מקומות שאינם כתובים בשטר ההרשאה.

[משנ"ב סי' ט]

כ"י שלא ישאר פרושהו' יהא אסור בהנאה⁶⁰.

60) טעם נוסף כתב לעיל בה"ל ד"ה ואם מכרו, שכיון שהחמץ אינו ברשותו אלא שעשאו הכתוב באילו הוא ברשותו כדי לעבור עליו ביבול יראה, אם כן די בכך שמגלה בדעתו שרצה שהחמץ יצא מרשותו.

[ביה"ל ד"ה מכירה גמורה]

קשיחזיר הנכרי החמץ לישראל⁶¹ צריך לקנותו בזהר מרובי הקנהה ולא לקבל ממנו בתורה פתם⁶² וכו', מה שאין כן הקא שמתזיר לו השטר⁶³.

61) לענין הדין מתי יש לקנות מהנכרי חמץ של בן חוץ לארץ הנמצא בארץ ישראל, ראה מה שכתבנו במשנ"ב לעיל (סי' ד).

62) ומטעם זה, כשקונים חזרה מהנכרי כלים שלשים בהם בצק וכדו' שיש בהם סדקים (ישו למוכרם לנכרי ואין לסמוך על נקינתם וכמבואר בשו"ע לעיל (סי' תמ"ב סי' א)), מנהג החז"א (ארחות רבנו ח"ב עמ' כב) היה להטבילים לאחר הפסח כדי הקונה כלים מן הנכרי המבואר בשו"ע (יריד סי' ק), וכמו שכתב בשו"ת חתם סופר (א"ח סי' קט ד"ה אמנם), וכשטר מכירת חמץ של הגרי"ח קרליץ (חוט שני פסח פ"ח סי' ב עמ' ק) כתוב שאין מוכרים לנכרי אלא את החמץ הדבוק בכלים הטעונים טבילה ולא את הכלים עצמם, וכן דעת הגרי"ח וואנר (מבית לוי עיני ניסן עמ' יב), אמנם בדעבד אם מכרו לנכרי את הכלים, דעתו שם (דע' ו) שיש לסמוך על המקילים שלא לטבולם לאחר הפסח.

וכן כלים שבלעו בהם חמץ כתב הגרי"ח קיבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ' כג) שאף שכתוב בשו"ע לקמן (סי' תנ"א סי' א) שאין צורך למוכרם לנכרי אלא להצניעם כל ימי הפסח באופן שלא יבא להשתמש בהם, מימי משום חומרת איסור חמץ יש שנהנו סלסול למכור לנכרי את בליעות החמץ ולא את הכלים עצמם כדי להפטר מטבילתם כנ"ל, וביאר שם, שאף שטעם חמץ הבלוע בכלי אי אפשר למכור כיון שאין בו ממש, מימי יש למכור את ממשות החמץ הבלוע (נראה קובץ תשובות להגרי"ח אלישיב ח"א סי' ג) קובץ מבית לוי (שם דע' ו).

63) ואם התנה עם הנכרי לקנות בכסף לבר בלא שטר, כתב הרמ"א (הוי"מ סי' קצ"ד סי' א) בשם הב"י שקונה, ובטעם הדבר כתב הב"י שם (ד"ה כתב רבינו), שבאופן זה סומכת דעתו של הישראל על הכסף בלבד, וכמו בישראל הקונה קרקע מישראל שמבואר בשו"ע שם (סי' קצ"ד סי' ח) שמתעיל תנאי אף במקום שאין קנה קרקע בלא שטר.

מאידך, הטי"ו (שם סי' קצ"ד סי' א ד"ה ע"ש בהגה) כתב שאף שבישראל הקונה מישראל מועיל תנאי כנ"ל, מימי בישראל הקונה מוכר אין מועיל תנאי, כיון שכתב ד"ה אנס, ומשום כך אף אם גילה הישראל בדעתו שהוא סומך על הכסף בלבד בכך שעשה תנאי, מימי בטלה דעתו אצל כל אדם, וכן כתב הבי"ח שם (ד"ה ומשמע נמי), הביא הריהם השע"ח לחלק (סי' נג) וכתב שיש לחוש לדבריהם.

[ביה"ל ד"ה דבור מעוט]

א"ל הפקח הסמוך לשניו של חמץ⁶⁴ וכו', וקפי המבאר בחשך משפט סימן קצ"ד ד"ה מהני⁶⁵ וכו', אין באין קנין קלל⁶⁶ וכו', כפי שפשוט אותו פלוני או שלשה בקיאות⁶⁷. ועדיף לקבל כל בין חמץ שיש לו⁶⁸.

64) וכדי שלא תראה מכירת החמץ בערמה ניכרת, כתב בשו"ת דברי מלכ"א (חיד סי' כד סי' נה) שיש להחיל לנכרי את מחיר החמץ בשלשה אחרו משוויו כדי שיהיה לנכרי רוח מעסק זה, ובזמננו, דעת

הלכות פסח סימן תמח המשך מעמוד לג

[ושלא כהפירוש הבי' בבי"ח (ד"ה ואם מכרו), הביא השו"ע הרב (סי' י) להלכה], ובטעם הדבר שיש לאסור באופן זה, משמע בשו"ע הרב (סי' י)

ולומר לנכרי קח סחורה ששה מנה במאתים, ואני אחזר ואקנה ממך לאחר הפסח ואתן לך רוח על כך, משמע מדברי המשנ"ב שאסור

מילואים הלכות פסח סימן תמח המשך מעמוד קודם

דיניהם, כמבואר ברמב"ם (פי' מהל' מלכים ה"ב) הובאו דבריו בביה"ל לעיל (סי' תמא ט"ב ויהי אבל), ומשום כך התנאי קיים. אמנם לענין ישראל שהלוח לנכרי נתן לו הנכרי משכון של חמץ, ולא אמר לו הנכרי שאם לא אפרע בזמן יהיה המשכון שלך מעכשו והגיע זמן הפרעון קודם הפסח ולא פרעו, כתב בביה"ל לעיל (סי' תמא ט"ב דיהי אבל) שאף שבדיניהם יש לישראל זכות במשכון, מימ כיון שאין רצונו של הישראל לזכות במשכון, כרי שלא יאסר עליו כהנאה כחמץ שעבר עליו הפסח ויפסיד את חובו, דנים אותו כדינו שאין המשכון אלא 'אסמכתא' אינו של הישראל, ומותר הוא לאחר הפסח (נראה במשני' שם (סי' ט) שדעת הרבה ראשונים שבהגיע זמן הפרעון קודם פסח אין המשכון אסמכתא אלא ממונו של ישראל וצריך למוכרו או לבערו). (שונה הלכות ס"ג, וכתב ז"אולי יש לחלק).

שכיון שהנכרי קנה את הסחורה ביותר מכדי שוויה, ומוכרה הוא לחזור ולמוכרה לישראל לאחר הפסח, ניכר שאין מכירה זו אלא הערמה בלבד.

[משנ"ב ס"ק כז]

ש"ק ה'ממץ לעכ"ם ת"ך אם יתקיים התנאי לבסוף²².

92) ולענין מי שמכר חמצו לנכרי על מנת שישלם לו אחר עשרה ימים, כתב החו"א (א"ח סי' קכג ס"ק ג) שהתנאי קיים אף שלא עשה תנאי זה כמשפט התנאים, ואם התבטל התנאי תבטל המתנה (אלא שאסור לעשות כן משום חומרת חמץ וכמו בעל מנת להחזיר), שכיון שבדיניהם יש לישראל זכות בחמצו כל זמן שהנכרי לא שלם לו (שהרי בדיניהם אין משפט התנאים), ובאופן שזה זכות לישראל דנים

הלכות פסח סימן תנ המשך מעמוד 70

כתב בביה"ל שם (דיה הילך) בשם הפמ"ג שם (א"א ס"ק כט) שאסור, כיון שלישראל עצמו אסור לבשלם.

[משנ"ב ס"ק יח]

שנחזין לו לאכלל ולשתות חמץ²³ וכו', שצ"ל חמץ להתינוק²⁴.

23) ולעיל (סי' שמג ס"ק ה) הוסיף לבאר, שהיינו כתינוק שהוא קצת חולה.

24) ואף על פי שאמירה לנכרי אסורה מדרבנן בכל איסורי התורה, כמו שכתבו הרמ"א (יו"ד הל' בלאי בהמה סי' רצו) והמשני' לעיל (סי' שמג ס"ק ה), מימ לגבי צרכי קטן כתב הרמ"א לעיל (סי' שכח ס"י) שצרכיו נחשבים כצרכי חולה שאין בו סכנה, ולכן מותר בשבת לומר לנכרי לעשות מלאכה לצרכו (ולגבי הגיל שנחשב קטן בחולה, ראה בהב"ט שם על המשני' (סי' נח)).

ומשמע מכאן שאמירה לנכרי להאכיל קטן דבר איסור, אינה נחשבת כספיית איסור בידים, שהרי כתב לעיל (סי' שמג ס"ק ד) שספיית איסור לקטן על ידי ישראל גדול אסורה מן התורה, ובספר ארחות שבת (ח"ב פכ"ד ה"ג כט) הביא שאכן כך מבואר בים של שלמה (יבמות פ"ד סי' ח) ובש"ת חתם סופר (א"ח סי' פג), שאמירה לנכרי להאכיל קטן דבר איסור, אינה נחשבת כספיית איסור בידים, ושלא כמו שכתב בש"ת פרי יצחק (ח"א סי' יב) [אמנם ראה מה שכתבנו להלן (ה"ע 26)], שיתכן שאין איסור כלל לספות בידים חמץ לקטן החולה, ולפי זה אין ראייה מובאן לדון הג"ל.

וליתן את בהמתו לנכרי להאכילה בימי הפסח, כשיודע שיאכילה חמץ, כתב השר"ע לעיל (סי' תמח ס"ו) שאסור, וביאר המשני' שם (סי' ל) שכיון שהבהמה מתפטמת על ידי החמץ, נחשב הדבר שבעליה משתכר מחמץ.

טעמא (ובע"ז כ"א, ב' דיהי אבל) אמנם רש"י בע"ז (טו, א' דיהי כיון דזבנה) כתב לגבי אמירה לנכרי באיסור שבת, שהאיסור הוא מצד הדיבור עצמו, וכמו שדרשו חז"ל (שבת ק"ג, ב) את הפסוק (ישעיה נח יט) 'ממצוא חפצך דובר דבר', שמחמתו אין לאסור בשאר איסורי התורה.

וביאר הקהלות יעקב (עבודה זרה סי' ח) שאף שבכל איסורי התורה אכן האיסור הוא מצד שליחות, מימ לגבי איסורי שבת יש איסור נוסף מצד הדיבור, ויש תוספת דין בכל אחר מהאיסורים, שממה שנחשב כשלהו אסור לומר לו גם בערב שבת שיעשה מלאכה בשבת (וכמו שכתב המשני' לעיל שם (סי' עד)), וממה שהדיבור אסור, אסור גם לומר לו בשבת שיעשה כמוצאי שבת. והוסיף, שלפי זה האומר לנכרי בשבת לעשות מלאכה בשבת עצמה, עובר על שני האיסורים (וכעין זה כתבו בש"ת אבני נור (א"ח ח"א סי' מג אות ו) ובקובץ שעורים (ביצה אות מט)).

[שעה"צ ס"ק כז]

וקדלעיל פסיקין שו ס"פ"א, ע"ן שם פ"קשנה פ"קשנה²⁵.

22) שם כתב השו"ע (סכ"א) שאסור בשבת לומר לנכרי דילך בשר זה ובשל אותו לצרכך, ואפילו אין מותרתו עליו, וביאר המשני' שם (סי' עג) שאף על פי שהישראל אינו נהנה מהמלאכה בלל, מימ כיון שאומר לנכרי לעשות מלאכה האסורה לו עצמו, אף זה בכלל איסור 'אמירה לנכרי'. אבל לומר לנכרי לעשות מלאכה לצורך עצמו, כתב הרמ"א שם שמוותר, וביאר המשני' (שם) שהיינו לומר לו קח בשר שלך ובשל אותו לצרכך, וכתב בטעם הדבר, שכיון שהדבר מעולם לא היה של ישראל, הנכרי אינו עושה את המלאכה עבור הישראל, אין הדבר בכלל מותר 'אמירה לנכרי'.

וכן ליתן לנכרי בימות החול בשר וחלב ולומר לו לבשל לצורך עצמו,

הלכות פסח סימן תנ המשך מעמוד לו

לדבר עבירה: הוא דוקא כשיכול המשלח לומר 'סברתי שהשלח לא ישמע לי', כמשמעות דברי הסמ"ע (ח"מ סי' קכג ס"ק ב), מה שאין כן בשליח מומר שאין המשלח יכול לומר כך, אם כן יש כאן שליחות וזכה המשלח בחמץ (נראה רמ"א (ח"מ סי' שפח ס"ה) ושי"ך שם (סי' סו)), שחולקו בדין שליח לדבר עבירה באופן שהמשלח אינו יכול לומר 'סברתי שהשלח לא ישמע לי'.

ממנו שבת או לעבודה זרה שדינו כמותר לכל התורה לקנות חמץ עבורו בפסח, הביא הרע"ק"א שם שהפמ"ג (שם) וכן בפמ"ג לעיל סי' דש א"א ס"ק ת' לענין שליחות מומר לחילול שבת) הסתפק בדבר, שאף שיש שליחות למומר, מימ כיון שאין שליח לדבר עבירה לא קנה הישראל, וכיון שגם המומר לא התכוון לזכות בחמץ, אם כן יהיה החמץ מותר לאחר הפסח, או שנאמר שכל מה שאומרים שאין שליח

הלכות פסח סימן תמח

באר הטילה לג

ז שם פתחמא בדין
ח עם בתוספתא
תנורת ט רבנים
דף קכ"ד

אָבָל *מתנה (כ) על־מנת להחזיר (יג) (כא) *לא מהני: ד' תרשאי ישאל לומר לאינו יהודי בשעה חמישית או קדם, (כב) עד שאמה לוקח המזן במנה קח במאמים (כג) שמה אצטרף (יג) ואקנהו ממך אחר הפסח, אבב לא ימכר לו ולא יתן לו (יד) (כד) על תנאי, ואם עשה בן הרי זה עובר בכל יראה ובכל מצא:

באר היטב

טעמא נש למנע שלא לקנות מיד אחר פסח שבר או יין שרוף אצל מוכר לפי שהיה תמך שעבר עליו הפסח, אע"ג דקיל המזן של עוברי עברה מיד לאתר פסח מפני שהן מחליפין, הנינו בעובר לתאבון דלא שביק התרא ואכיל אסורא, משא"כ בעובר להכניס, ועכשו קלם מקרי עוברים להכניס, ח"י: (יג) לא פנהי, משום חמרא דמקין, עמ"א ח"י: (יג) ואקנהו, ורשאי אפלו להכניסו שיחזר ויקנה מוכרו וישתן לו וזה, ביח ואחיונים: (יד) על תנאי, נראה פשוט, על תנאי שיחזירונו לו אחר פסח, דא"כ לא

לי תמך לאחר פסח, וכן פסק הגאון מהר"ש ו"ל, א"ו. ואסור למכור תמצו לבומר, דאע"פ שחטא ישאל הוא, ואם מכה כתב הש"ז דבהקפסד קרנה י"ל לומר שיהלכנו עם א"י אחר או ימכרנו לא"י, ומטר המעות לישאל. ומעשה באחר שהיה מחזיק בארנו"ע' בכפר שמכר יין שרוף שלו להפקיד וטעה מוכר וטעה סף הרבה וקשה סדר להפקיד יין שרוף וקרוי טיה שלא יצא הישראל בזה, ואמרי שיהלכנו הפקיד עם א"י אחר ויקח ממנו יין שרוף אחר ואו מסר לישראל זה, ט"ו. ועין שרי"ת חתומי יאיר סימן מח. ומכאן

משנה ברורה

לו סתם (נה) להחזיק בו פלוי ומטלטליו, ולא יאמר לו יהדיא שמשפירי להיח בתוכו חמץ, פדלקמן סימן תנ. ישראל שקנה חמץ מהעכו"ם ונתן כסף ולא משך ערו, אף-על-גב דלכתחלה בודאי יש לו למכור קדם הפסח, עשהו לפי דעת פתה פוסקים סוף קונה בין ישראל לנכרי, מפל מקום אם לא מכר ועבר עליו הפסח מטר, דהא לרב הפוסקים אינו קונה אלא במשיכה, אבב לשמשך אפלו לא נתן כסף ועבר עליו הפסח, (יז) נש לאטר; אכן אם לפי מנה הסותרים לקנות בכסף, מצד הפירימנדים להתמיר גם בדין הראשון⁽⁸¹⁾, ועין בשערי-תשובה סעיף קט"ו ט: (כ) על־מנת להחזיר. הנינו לאחר הפסח⁽⁸²⁾: (כא) לא מהני. אף-על-גב דבכל התורה מתנה על-מנת להחזיר שמה מתנה אם נתנים התנאי⁽⁸⁴⁾, הכא העריכו (ט) תמכים מתנה גמורה משום חמרא דחמץ⁽⁸⁵⁾, וילענן דיעבר (נח) אם נתנים התנאי שהחזירו⁽⁸⁶⁾ אם מטר, (נט) נחלקי האחרונים בניה⁽⁸⁷⁾, ועין בבאר הלכה. ותיכא שאמר 'הריני נותן לך וסחורנה לי', עין בבאר הלכה: ד' (כב) עד שאמה לוקח [חמץ] בקנה וכו'. רוצה לומר, שפיקח חמץ הרבה (ס) בסוף מאתים אף-על-פי שאינו צריך לקח אלא פתנה⁽⁸⁸⁾, שכשאצטרף אחר הפסח אקנהו מטר ואתן לך וזה על כל הסף: (כג) שמה אצטרף וכו'. והאחרונים קהבו (סא) דרשאי אפלו להכניס שיחזרו ויקנה מוכרו וישתן לו וזה: (כד) על תנאי, מרי שאמר בלשון 'אם', דהנינו (סג) 'אם תעשה דבר פלוני בתוך הפסח או לאחר הפסח תמך יין חמץ נחון לך או מכור לך', דכל זמן שלא נתקם התנאי צדו אין הסמך מכור ונתון, ולפיכך עובר בכל יראה, אבב אם אמר לו 'הריני נותן לך מעבשך על-מנת שתעשה דבר פלוני', שיה החמץ לעצמים חתך אם יתקיים התנאי לבסוף⁽⁸⁹⁾, ואינו אסור רק משום חמרא דחמץ, ובדלעיל

באר הלכה

מהר"ש קאדינאנורו פתשבת נחלת-שבעה סימן ל, והשתקוהו בסימן זה פל האחרונים, מפל טקום לכתחלה יראה לצרף עוד אזה קנה, כמו סימממא או קנין ספר (וכמו שפוגנן פהים לכפל כפה קנניס), באחר דהממים בסימן קב מגמגם קננין זה, וגם הקצוה שכתב לדחות דברי הממים שם, מפל מקום בסימן קצד כתב גס"פן לפקפק על קנין אגב, עין שם באריכות, וכמו-כ בתפצית-השקל בסימן זה כתב לגמגם קננין זה, ולענן קננין שהוא דרינהם אם סומכין על זה גם לענן אסורא כמו במקרי חמץ, שם פלגמא בזה, עין בקננין-אברהם סעיף קט"ו ד שפסק על תשובת משא"כ-בנימין שדעתו דמהני בטל-שפן ממנה הסותרים שפנה, אכן דעת הגאון מהר"ש קאדינאנורו בתשובת נחלת-שבעה בפשאת-בנימין (ובנחלת-שבעה השיג עליו שם וילעננו אפלו סימממא נמי לא פנהי), וכן הוא דעת תשובת משיבת-נפש סימן ט בפשיטתו, וכן כתב הרב חתם-סופר בכמה מקומות בתשובותיו דצ"פא מסימממא, עין בחלק יורה-דעה סימן שיא וסימן שיד, ובהגהת חתם-סופר עין לעין בתשובת רשב"א מה"חסידי סימן רבה, ועמ"ת שם וכתב בתחלה גס"פן פשוט דמהני כמפל-שפן מסימממא דהוא מנהג בעלמא, וכל-שפן מנהג קבוצ וחק [ונסגמא דברירות דמנה העיר מגן-אברהם דלא משגחין בדיניהם] וצני מנות הביא גס"פן וכתב דאין יאנה, דאפשר דמרי המם שלא היה להם מהג דדוע, אכן לבסוף מספקא לה דאפשר לענן מנות, כגון להתחבב בבכורה שהיא דאורחא, אינו מתחבב עד דקני בדיא דאורחא [נטעות הדפוס יש שם ובמקום יאין נראה] צריך להיות יעוד נראה, וכן מוכח שם בסוף התשובה], עין שם, ואף שיהיה, על-כל-פנים מוכח מנה דקננין סימממא לא צריך מננין שהוא בדיניהם, ולפי זה גם קננין סימממא לא צריך להתחלה לסמך עליו, ועל-פן מתכונן להתחלה שלא לסמך על מנהג הסותרים לבד אלא יראה לצרף צמו עוד קננין, וכו'. ותיכא שצושה פמה קנניס, מתכונן שיאמר לו בפרוש שהוא קנה לו אפלו באחד מהקנניס ואף כי בקלס⁽⁹⁰⁾, וטוב שפיקר גס"פן לפני בית-דין, וקמו שכתב החק"יעקב בקעין זה בסעיף-קט"ו יד וזה לשונו: אם יודע שביאו לו חמץ בפסח על גזלה או ספינה ויצטרך לשלם מקס ושכר גזלה וקחא וזנא, ימכר לנכרי בכסף [וישאר קנניס הנ"ל]. ובענייאו אחר-כך בפסח יתח הנכרי הכל אצלו בפרשותו והוא ישלם גס"פן המקס ישכר גזלה, ואחר הפסח יאמר שאם

שער הצינור

(נה) דלאו להשפיר לו לדור אין לו רשות אם היא שכורה לו מישוראל⁽⁹¹⁾, עין בשיבת-ציון סימן י: (ט) מקורתיים, ומשעם רוב פוסקים סבירא להו דמשיכה קונה בעכו"ם, ואף-על-גב דכתבו לציל שאם מכר לצרכים בכסף בדיעבד מטר, אלמא דסמכין בתמך שעבר עליו הפסח אינה פוסקים דסבירא להו דבכסף קונה, ואם כן הוא הדין בצינור קנה לנו לקמך על דעה זו - לא נמי, משום דכמה פוסקים יש הסבירא להו שפסקי נמי קונה בעכו"ם, עין משגנות-יעקב סימן קמט, וסמכין עליה, מה שאין כן בענינו דבכתיים אנו למך אינה דמשיכה אינו קונה, בזה לא סמכין עליה, דכמעט כל הפוסקים סבירא להו דמשיכה על-כל-פנים נמי קונה, עין באור הנ"א ודען משפט סוף סימן קצד, ועין בשו"ת-קמ"ד: (יז) בגן אברהם וחק"יעקב ואלה רבה דבריא קמת ומנהג אפרים ועוד אחרונים, וכן כתב הפ"א, דלא קנהרבו"ו שמה דין זה להא דתנאי המוכר בסעיף ד שעובר בכל יראה: (נח) ואם לא החזירו, פשוט הוא שעובר בכל יראה, עשהו היא פקדון ביד עכו"ם, ואין לומר דאם אין מחזירו הרי הוא גזל ביד העכו"ם למכרו ולא יעבר הישראל, כמו בעלמא שאין הנמל עובר⁽⁹²⁾, אינו כן, שאמא אם לא החזיר אין הדבר בגזלה ביד העכו"ם, עד אחר הפסח שאניע הזמן שעליו להחזיר ולא החזיר, משעה זו ואילף הוא בגזלה טחח דיו, אבב כל ישי הפסח ליקא למתכחח עשהו שחר מדיעתו נתן⁽⁹³⁾, כל זה פשוט לעניות דעתי, ובפרי תוש הדברים מגמגמים בזה, עין שם: (נח) עין באלה רבה וקמנה אפרים וזהו"ו שפסקלים, ולעשות משה' היתה ובית-מאיר ומקורתיים מממרים, ולשוך המתכר מטעמן, דאפשר דמשום חמרא דחמץ, וגם שהכניס עצמו בפסק דכל יראה, חמירו דמכים אפלו בדיעבד, וקצין זה מצאתי בראשונים, ועין בשו"ת-קמ"ד: (ס) ביח: (סא) אלה רבה ופשה' יהודה והפ"ו וקורתיים: (סב) מגן-אברהם ושא:

תרמים: 1 בית קנינה שנתן בכתירה.

הלכות פסח סימן תמו

ה' תמוץ שנמצא בבית ישראל אחר הפסח (כה) אסור אף-על-פי (טו) [טז] שבטלו: ו' אסור להאכיל

י טור דעם הירושלמי
וראיש גמרי
דפסחים וקרב יתנו
כ שב דעם הירושלמי

שערי תשובה

סימן כ: [טז] שבטלו. עבה"ט. ועין בשערי אפרים סימן ר באחר שלא מכר י"ש שלו בע"פ והורה לו תמורה שצריך לשלם ק"ס תלוה והוא לא עשה כן אלא ק"ס תלוה נתן לו ששאל אחר המענה ושוב אחר הפסח חזרו לו ה'שקטאל והוא הפ"ט, ונחשו לאסור. וק"ס קהנת קן הקמבר צדד קמל. ובאגרות אחרון ק"ס קמב מה שחשיב לו בעל איז ונס בו הקמבר הורה לו שיש להתמיר למעשה. ועין לעיל סי' ח שכתבתי בענין זה מתשובה שקסוף חרות השלמים ועוד כמה תשיבוח שהבאתי שם מענין זה. ועין בפסח באר"עקב סימן חמב בתשובה שקמב שם בענין ה"ש ששטפה עד אחר הפסח. ועין בעה"ג סימן קה במי שיש לו חמץ בבית שערה"ס והוא דרוב. שקבא לביד לשאל, אע"פ שיש לו עדים שהפקירו אחר, אבל הוא לעצמו שידע בעצמו האמת שהפקירו הפקר גמור והוציא מלבו לנגר ונע"ה שאת"ר הפסח חזרו ונקב"ה בו, מ"מ יכול הוא לזכות בו, ע"ש, ועין בשו"ת פ"י שבדפוס סימן יג ב"ש"ז זה עשר שנים כ"ו, ובשו"ת פ"י כתי"י סימן ה האר"ך בראיות לסי' להרמב"ם החמץ חרודע לא מהני בשו"ה. ועין בפ"ח ושאת"ר אריה ושאר אחרונים שכתבו לקצת ראיות להגאון ו"ל. וכתב בשו"ת ושב הלחן סימן ה באסור שמכר

באור הלכה

במנהג אפרים הלכות מאכלות אסורות שקמב בן שלכתהלה בנדאי אסור לעשות כן, ומשם שקמבנה, אבל לשון הפוסקים שמתלו זה בתמרא דעלמא קשה. ואם נחזיק עוד בנדע האחרונים דמחברי בזה אפלו בדעבד ובפשוטו לשון הקמבר. נחא, דאפשר עקר דינא דהנהת מ'מזני הוא לענין היצבר אם כבר נהקטס התנאי, אכן להני אחרונים דכתבו דבדעבד מתר לכלי עלמא וכל האי דינא אינו אלא לענין הכתלה. הדבר צריך עיון. ואסור"ך מצאחי בתחילתי רבי עקיבא אינר שמסתמא קצין זה על הגגון אברהם ומצדד דיוכל לומר 'ברני אפלו התקפלת' ותר פאלו ק"ס התנאי. והיא שאת"ר 'ברני גותן לה וסתוריהו ל"י, כמב הפגון אברהם דבנה פשיטא דר'ר טדינא, ונדפיא מל"ה קמב להחזיר, והא אי פני לא הנה מתור לו ואין הפתנה תלויה בתורה, אם לא משום חמרא וחמץ, עד כאן דבריו. ונראה דבנה לדידה בנדאי אין להתמיר בדעבד. אכן בהק"יעקב השיני על הגגון אברהם מורה"דעה ש"ה דמוכח דבלשון זה לא הו' מסנה כלל. ועין באר"ה נכה ובמחצית השקל שקמב דהק"ס שאני, דכ"ן שאומר וסתוריהו ל"י לא חל הפתנה אף שעה אחת, מה שאין פן הק"א דעל-כל-פנים עד אחר הפסח בנדאי גמר ומקני לה כדי שלא יעבר על פל יבאה. ומכל-שכן קשאמר בפרש"י וסתוריהו ל"י לאסור הפסח, וכן כתב גדולי מרוביה, אכן לרעת השי"ש שם יש לענין בו, ובפ"ט ל"י דעת הגר"א שם הפתנה על זמן לא הו' מסנה, בנדאי לכאורה אין מקום לדברי מגן אברהם, ואפלו אם יאמר בקדאי 'סתוריהו ל"י לאסור פסח, אכן בתקדימשה ובגב"ר"ישע מצדדים לדברי מגן אברהם, והביאו קצת משמעות לזה מאת"ר סוגיות דזה לא מקרי חזרה, והפתנה ק"ס אפלו אם לא חזיר לו, ונדקמב בגגון אברהם, אלא שעתה לנגדם התיא דיוה"דע"ה סימן ש"ה ה"ל ומקוב שם שהוא חזרה מדבריו הראשונים. אכן קאלה נכה קמב להוד פרחא למלק, דשאני הסם גבי כבוד דמלך בבנות ה'יהו' ובמחשבתו, ובקמב"ר שם בטע"ף א לתנאי, ובלשון זה שאומר וסתוריהו ל"י מיכח שלא פנן בדעתו להת לו באמת, מה שאין פן הק"א בחמץ אין הפונה מעט כלל. שהרי אפלו בידוע שלא ינע בו ודעת שניהם שחזיר לו אחר הפסח נמי שרי. והקע"ן בתשובת הרשב"א סימן קצח מקור האי דינא, משמע לכאורה פתור זה של האלה נכה, עין שם. ובדברי תשובת חתם סופר מצאחי סחירה בנה, שפ"סימן ק"ג קמב בנדאי שאם גמר וסתוריהו ל"י, אפלו גמר לאסור הפסח, עובר קבל יבאה, ובסימן קטו מסיק דבנה שרי מדע"א:

באר היטב

הו' מכירה ולא מתנה. אבל אם אמר לו על הנאי שתחזיקוהו לעצמך ותעשה בו כרצונך רק שלא תמכרם לשים אדם אחר, דזה הו' מכירה גמורה, ט"ז, ע"ש: (טו) שבטלו. אע"פ דלא עבר מן התורה, מ"מ חז"שין שיצרים לומר

משנה ברורה

בס"ף סע"ף ג. אי נמי, מירי אפלו במעב"ש, רק התנאי היה שאימתי שביא מעות חזירים לו, וכתנאי זה לא חל המכירה והמנהג פ"ל כ"ן שקל שעה הרשונה בידו לפדותו, ובמבאר בחש"ן משפ"ט סימן רז סע"ף ו. ודע עוד, דהק"ס (סג) אחרונים דהוא הדין שאסור לומר לעבד"ם 'אני מוכר לך החמץ על-מנת שמתחזקני לעצמך ולא תמכר לאדם אחר חוץ ממני', דכ"ן דבלשון תנאי הוא, כשעבד העבד"ם וימכרו לאדם אחר תבטל המכירה למפרע ונמצא שלא היה החמץ קנוי לעבד"ם מועלם, וחישיבין שמא ימכרוהו ויעבר הישראל על פל יבאה. אבל אם אמר לו 'ברני מוכר לך מכירה גמורה לתלושין, תכחת זה שיתני לי בו שאם תרצה למכרו לא תמכרוהו לשום אדם חוץ ממני', (סד) יש אומרים דזה מתר אפלו לכתחלה, דאפלו אם יעבר העבד"ם וימכר לא תבטל המכירה בשביל זה, פ"ן דלא אמר בלשון תנאי, רק שמכירת העבד"ם תהיה בטלה: ה' (כה) אסור אף-על-פי שבטלו. או (סז) הפקירו, ואסורו הוא (טו) אפלו בהנאה. ואף-על-פי דקשבטלו אינו עובר ברי יבאה, מקל מקום (סז) תשישו תכמים, שאם נתיירו קשבטלו יש לחש שתיית כל אדם חמצו אלאחר הפסח ויאמר שהפקירו קדם הפסח כדי שיהיה לו⁹⁸. ודע, דקמה (סח) אחרונים כתבו דאפלו ביד ג"כ בנתנגנו ונמצא חמץ לאסור הפסח גם כן אסור בהנאה, דלא חלקו ביד. (סט) ויש מן האחרונים שמקלים בביד ובטל ונמצא אחר-כך, דמאי הו' לה למעפד הרי עשה הפל פדיו, (ע) ודע"ם דעל-כל-פנים בהנאה אין לאסור, ובמקום הפקד מרבה (ע"ל) יש לקמף עליהן. ועין בבאור הלכה סע"ף ג בדבור המתחיל 'אפלו' מה שכתבנו פנה⁹⁹. מי שהיה בספינה או בדרך ויש אחר חמץ ואין אחר נכרי שיוכל למכרו לו, ועבר והפקירו בקני עדים¹⁰⁰, אם יוכל אחר הפסח לזכות בו¹⁰¹ ולהנות ממנו - נחלקו האחרונים ביד. (ע"ג) ורבים מצדדים לאסור, ומקל מקום

בהפסד מרבה יש לסמך ולהתיר שיימכרונו לעבד"ם¹⁰². ואם היה בדרך ונזכר שיש לו חמץ בדרך ביתו, ולא היה לו למי למכרו בערב-פסח פתקון ועמד והפקירו בפני עדים החמץ שבתוך ביתו, נראה דיוכל לקמף בזה אדעת המקלין ולחזר ולזכות בו אחר הפסח ולהנות ממנו, שכי"ן שלא היה החמץ בידו, ואם-כן לא היה יכול למכרו ולא לבער בתקון

שער הציון

(סג) משנה למלך פרק ג מוכנה ומכנה וביה-שמואל סימן קסג ומשה-יהודה וחתם סופר אנה"חיים סימן קטו, עין שם שקמב שפן הקימו רב הפוסקים, ודלא כש"י דסע"ף קט"ז. ולפי דברי הגר"ז גם ה"ט"ז מודה בזה לאסור: (סד) הגר"ז בכתב דברי השי"ש. ומקל מקום לצניית דעתו צדו לא פירא הדבר פ"ל כף להטר מאחר שיש לו לעצמו זכות בנזף החמץ¹⁰³. ועין בחש"ן משפ"ט סימן רטא בסמ"ע סע"ף קט"ז טו¹⁰⁴: (סז) מגן אברהם ושא"י: (סז) פ"ח תולש ומשה-יהודה ונגר"ז: (סח) פ"ח תולש ואלהיה רבה ונ"דע ביהודה וחתם סופר ונגר"ז וראיות הפ"ח תולש הקימו בתולשי ספרים תלמידי: (ט"ז) חק"יעקב ומשה-יהודה ומגן האלה, וכתבו שפן הוא גם-כ"ן דעת הרשב"ץ סימן קצ"ט, עין שם: (ע) חק"יעקב ומשה-יהודה ורשב"י, וכן בספר בית מאיר מצדד להחיר בהנאה אף דלאו משע"ם: (ע"ל) אלהיה רבה. ועין בספר שד"י חמד שמביא הנהגה פוסקים בזה לכאן ולכאן: (ע"ג) נדב"י, עבודת-הה"שני, פ"ח תולש חק"יעקב ואלהיה רבה, והר"שלו"ם. משה-יהודה, חמד-משה, הגר"ז, ביה"טאר, וכן כתב בדרכי-משה סימן תמה שקלא גדולה היא לסמך אהפקר: ומקל מקום יש הרבה שפתורים, עין שירי-כנסת-הגדולה וכןסתי'קונקאל ומשכנתי'יעקב סימן ק"ג ומקור"חיים, ובדברי"ם איתא דר"קאנטי סימן ק"ג ובאור ור"צ הלכות פסח, ועין בדרכי-משה ה"ל. וכל אלה הפוסקים שהבאנו יש לכל אחד מהם פ"טים וצדדים ולא אזלי בלתי פתח, ואנו העמקנו רק עקר שיטתם, שקאלו מועיל הק"ר ולאלי אין מועיל. ועין בשערי תשובה ושי"ח חמד: (ט"ז) ובמבאר בסימן חמג בסופו דחמץ אינו תולש דמיו דדיעבד:

הַלְבוֹת פֶּסַח סִיּוֹן תַּמָּה

ביאורים ומוספים

[שעה"צ ס"ק טז]

מאמר שְׁשִׁיר לְעֶצְמוֹ נְכוּת בְּגוּף הַחֲמִיץ⁹³. וְצִין בְּחֶשֶׁן מִשְׁפָּט סִיּוֹן רַמָּא בְּקִמְיָע סְעִיף-קָטָן טו⁹⁴.

93 ולענין הנותן לולבו לחבירו ואומר לו הרי הוא שלך ואינך רשאי ליתנו לשום אדם, כתב בביה"ל לקמן (סי' תרנח סי' ד"ה ומותר) שיוצא בו ידי חובתו, ושלא כמו שכתב הדרך החיים שכל מתנה שאין המקבל יכול ליחנה לאחר אינה מתנה, ומשמע מדברי הביה"ל שאף אינו פסול מדין אתרוג של שותפים (שם סי').

94 שכתב שם, שהמקנה לחבירו הפך על מנת שלא יעשה בה דבר אלא דבר פלוני, הרי הוא המקבל שותפים בחפץ.

[משנ"ב ס"ק נה]

יש לחש ששניית כל אדם תמצו אלאחר הפסח ויאמר שהפקירו קדם הפסח פְּדִי שְׁנֵיתֶיךָ לְיָ וכו', וְעַיִן פְּבִיאור הַלְכָה סְעִיף ג' בְּפִיפּוֹר הַמִּתְחִיל 'אֶפְלו' מֵה שְׁכַתְּבֵנו בְּנֵה⁹⁵ וכו', וְעַמֵּד הַהֲפָקִירוּ בְּפִנֵי עֲדִים⁹², אִם יוֹכַל אַחַר הַפֶּסַח לְזַכֹּת בּוֹ⁹⁶ וכו', או שְׁתִּקְלִינּוּ עִמּוֹ בְּדָבָר אַחֵר⁹⁹.

95 ואף אם ביטלו בעדים, כתב בשו"ת נודע ביהודה (או"ח מהדו"ק סי' יח ד"ה אמנם מכתבו) שמ"מ יש לחוש שלפעמים לא יבטלו בעדים ויאמר שביטלו כדי שנתיר לו, ובטעם הדבר שלא רצו לתקן שכל אדם לא יבטל את חמצו אלא בפני עדים, כתב שם, משום שהרי אין תועלת בתקנה זו אלא לעבריינים שלא יבערו את חמצם לאחר שיבטלוהו בפני עדים, בתקנת חז"ל.

טעם נוסף כתב בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' קיד ד"ה אמנם), שירדו חז"ל לסוף דעתו של אדם, שאם ידע שמוותר לו לאחר הפסח ליהנות מחמץ שביטלו, אינו מבטלו בלב שלם גם אם יבטלו בפני עדים, ויעבור עליו ב'בל יראה' ונמעין זה כתב בשו"ת רעק"א

(מהדו"ק ח"א סי' כג ד"ה הנה) וראה שם טעם נוסף. ובטעם זה כתב בביה"ל לעיל (סי' תלו סי' א"ה אסור), לענין מי שיש לו אוצר של חיטים ובתחתיתו יש חיטים מחומצות, שאף אם ביטלן קודם הפסח מ"מ אסורות בהנאה לאחר הפסח, שכיון שדעתו למוכרן לאחר הפסח, אם נהיר לו לאחר הפסח לא יבטלן בלב שלם ויעבור עליהן ב'בל יראה'. מה שאין כן חמץ שנפלה עליו מפולת שמוכרו לעיל (סי' תלג ס"ק לט) שאם ביטלו מותר לאוכלו לאחר הפסח, שכיון שאין דעתו כלל לפנותו לאחר הפסח, דאי ביטלו בלב שלם ולא עבר עליו ב'בל יראה'.

96 שכתב שם, שהוא הדין במו שביטל והיה אנוס על הביעור, שמוותר ליהנות מחמצו לאחר הפסח, על כל פנים במקום הפסד מרובה.

אמנם, מי שביטל חמצו ופטרחהו חכמים מביעור, כגון חמץ שנפלה עליו מפולת ויש עליו גובה למעלה מג' טפחים, כתב לעיל (סי' תלג ס"ק לט) שהוא מותר לאחר הפסח אף באכילה, שהרי ביטלו ולא עבר על שום איסור.

97 אמנם, לענין אופן ביטול החמץ, כתב לעיל (סי' תלד ס"ק ח) שכשאומר לשון הפקר יכול לאומרו בינו לבין עצמו ואין צורך לאומרו בפני אנשים.

98 ואם כשהפקירו היתה כוונתו לזכות בו לאחר הפסח, כתב לעיל (סי' תמה ס"ק יח) שאינו הפקר גמור כל זמן שלא זכה בו אדם אחר.

99 ובלא הפסד מרובה, אם החליף חמץ שעבר עליו הפסח, כתב בביה"ל לעיל (סי' תמג ס"ג ד"ה אם) שאף שחמץ שעבר עליו הפסח אין איסורו אלא מדרבנן, מ"מ אסור לבעל החמץ ליהנות מחליפיו.

